RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 41/2023 vp
VNS 1/2023 vp
13.10.2023

Rikosuhripäivystyksen lausunto valtion talousarviosta 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta 2024–2027

Rikosuhripäivystys (RIKU) kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmaa koskevasta selonteosta. Otamme kantaa muihin kuin Rikosuhripäivystyksen rahoitukseen vain yleisellä tasolla.

RIKU pitää erittäin tärkeänä, että kaikkien rikosprosessitoimijoiden rahoitus turvataan riittävälle tasolle, jotta rikosprosessien pituutta voidaan Suomessa lyhentää selvästi nykyisestä. Suomen poikkeuksellisen pitkät rikosprosessit kuormittavat rikoksen uhreja kestämättömällä tavalla ja voivat myös vaarantaa uhrien oikeusturvaa. Olisi kaikkien rikosprosessin asianosaisten kannalta tärkeää, että prosessit saataisiin kohtuullisen pituisiksi.

RIKUn työssä pitkät prosessit näkyvät muun muassa siten, että asiakkaat joutuvat elämään pitkään epävarmuudessa, eivätkä aina pääse elämässään eteenpäin, kun rikosasia varjostaa sitä useita vuosia. Vuosien takaisten traumaattisten tapahtumien muisteleminen voi olla tuskallista. Voi kulua useita kuukausia, yli vuoden tai joskus jopa useita vuosia, että uhrit eivät tiedä lainkaan, miten heidän rikosprosessinsa etenee viranomaisissa. Välillä asiakkaat ajattelevat, että tapausta ei enää tutkita lainkaan, koska heille ei tule viranomaisilta mitään väliaikatietoja siitä, missä vaiheessa asia on etenemässä.

RIKUn työ onkin usein uhrien kannattelemista näissä tilanteissa. Tiedossamme on myös tilanteita, joissa uhrit päätyvät olemaan tekemättä rikosilmoitusta siitä syystä, että eivät halua lähteä kuormittavaan, vuosia kestävään rikosprosessiin. Tämä rapauttaa luottamusta oikeusjärjestelmään.

Rikosuhripäivystyksen rahoitus

Rikosuhripäivystys vastaa Suomessa EU:n uhridirektiivin mukaisten uhrien yleisten tukipalveluiden toteuttamisesta, mitä varten oikeusministeriö on antanut RIKUlle julkisen palveluvelvoitteen vuosille 2018–2027. RIKU vastaa palveluvelvoitteen puitteissa myös terrorismidirektiivin edellyttämästä valmiudesta, jonka mukaan uhrien tukipalveluiden tulee olla saatavilla välittömästi terroriskun jälkeen. Tätä sekä muita mahdollisia isoja rikostilanteita varten RIKU on kehittänyt valmiusjärjestelmän, jonka avulla palvelut saadaan käyttöön nopealla aikataululla.

RIKUn palveluiden rahoitukseen on talousarvioesityksessä 2024 esitetty 100 000 euron korotus. Tämä on rikoksen uhrien kannalta tärkeä ja tervetullut asia. Se ei kuitenkaan paikkaa vuoden 2024 rahoitusvajetta siinä määrin, että voimme taata palvelujen säilyvän nykyisellä tasolla, kun asiakasmäärät kasvavat sekä palkka- ja muut kustannukset nousevat.

RIKUn valtionavustus uhrien yleisten tukipalveluiden toteuttamiseen on ollut 4 675 000 euroa vuodesta 2022 lähtien, minkä lisäksi RIKU on saanut vuosittain 25 000 euroa todistajien tukemiseen. RIKU on esittänyt oikeusministeriölle, että tarve avustuksen korottamiselle on noin 10 %. Käytettävissä oleva kokonaisrahoitus RIKUn palveluiden tuottamiseen on ilman tarvittavaa korotusta jäämässä riittämättömäksi myös siitä syystä, että edellisiltä vuosilta siirtyvien avustusten määrät ovat pienentyneet. Siirtyviä avustuksia on nostanut parina viime vuotena koronavuosien aiheuttamat säästöt, kun toimintaa ei ole voinut toteuttaa normaalilla tavalla ja esimerkiksi matkustaminen on ollut rajallista.

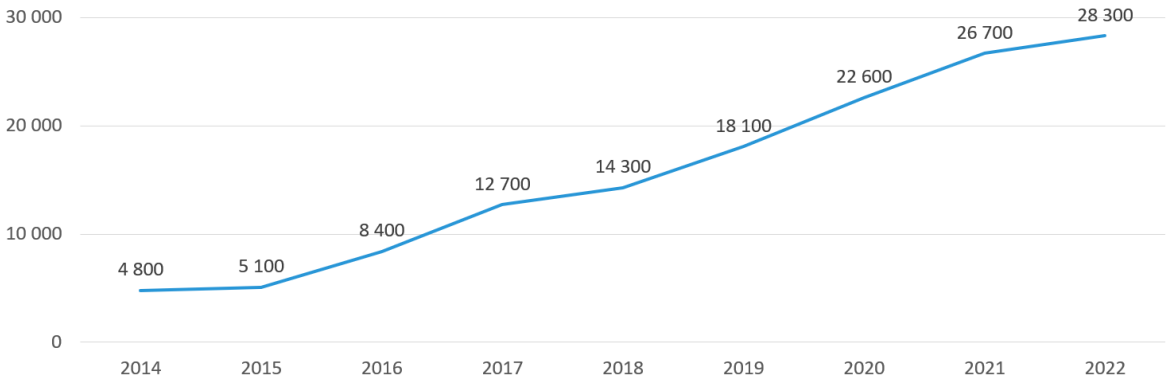
Seuraavassa laskelmassa on esitetty RIKUn valtionavustus julkisen palveluvelvoitteen toteuttamiseen, edelliseltä vuodelta siirtyneet avustukset ja muut tuotot vuosina 2021–2023 sekä arvio näistä vuodelle 2024. Vuonna 2023 RIKUssa on aloitettu säästötoimia, joiden tarkoituksena on kasvattaa vuodelle 2024 siirtyvää avustusta alkuperäisestä arviosta (50 000 €). Kustannusten kasvun johdosta siirtyvien avustusten taso ei kuitenkaan säästötoimista huolimatta tule olemaan yhtä suuri kuin aiempina vuosina, mikä vaikuttaa käytettävissä olevan avustuksen tasoon.

	2021	**2022**	**2023**	**Arvio 2024**
Valtioavustus/julkinen palveluvelvoite	4 605	4 675	4 675	4 775
Siirtyneet avustukset edell. vuodelta	264	446	263	50
Muut tuotot	60	60	60	52
Käytettävissä oleva avustus yhteensä (talousarvio)	**4 929**	**5 181**	**4 998**	**4 877**
Käytetty rahoitus	**4 496**	**4 928**		

Summat on ilmoitettu tuhansissa euroissa.

Samaan aikaan RIKUn asiakkaiden määrä on kasvanut huomattavasti. Neljässä vuodessa 2018–2022 asiakkaiden määrä kaksinkertaistui, ja kasvu on jatkunut vuonna 2023. Asiakkaita oli vuonna 2022 RIKUn eri palveluissa yhteensä 28 300. Kasvusta johtuen toimintaa on jo tehostettu monin tavoin, muun muassa panostamalla puhelinauttamiseen.

RIKUn asiakkaat eri palveluissa vuosina 2014–2022:

Asiakkaista suurin ryhmä on lähisuhdeväkivallan uhrit ja seuraavaksi suurin seksuaalirikosten uhrit. Verkkorikosten uhrien määrä on ollut kasvussa viime vuosina. Kolme neljäsosaa asiakkaista on naisia. RIKUlla on ollut merkittävä rooli Vastaamo-tietomurron uhrien tukemisessa jo kolmen vuoden ajan ja työ jatkuu. Marraskuussa todennäköisesti alkava oikeudenkäynti tulee tarkoittamaan erityisiä tukitoimia oikeudenkäynnin aikana. On myös odotettavissa, että suuri määrä Vastaamo-tietomurron uhreja tulee tarvitsemaan neuvontaa korvausvaatimusten esittämisessä käräjäoikeudelle.

RIKUsta asiakkaat saavat tukea ja neuvontaa rikosprosessiin liittyen sekä keskusteluapua rikoskokemukseen. Palveluiden supistaminen voi kohdentua sekä puhelin- ja chat-palveluihin että henkilökohtaiseen kasvokkaiseen tukeen. Samaan aikaan tarvitsemme lisää vapaaehtoisia toimimaan asiakkaiden tukihenkilöinä muun muassa oikeudenkäynneissä sekä päivystämään 116 006 -puhelinpalvelussa ja RIKUchatissa.

RIKUn peruspalveluissa työskentelee tällä hetkellä noin 66 työntekijää henkilötyövuosissa laskettuna ja yli 500 vapaaehtoista. Tämänhetkiset rahoitusnäkymät tarkoittavat sitä, että rahoitus ei riitä henkilöstöresurssin ylläpitämiseen. Pienemmällä henkilöstöresurssilla käy myös haastavaksi ylläpitää tai kasvattaa nykyistä vapaaehtoisten määrää. RIKUn toiminta perustuu vahvasti vapaaehtoisten tekemään asiakastyöhön, jota tehdään työntekijän tuella ja ohjauksessa.

RIKU pitää huolestuttavana sitä, että ilman riittävää indeksikorotusta valtionavustukseen se ei pysty toteuttamaan sille annettua julkista palveluvelvoitetta nykyisellä tasolla asiakasmäärien kasvaessa samaan aikaan. Riittämätön rahoitus voi myös vaikuttaa valmiustoimintaan. Viime kädessä palveluiden supistuminen tarkoittaa sitä, että rikoksen uhrien saamat palvelut heikkenevät, vaikka tarve olisi palveluiden vahvistamiselle johtuen muun muassa pitkittyneistä rikosprosesseista.

Rikosuhripäivystys korostaa lausunnossaan lisäksi sitä, että valtakunnallisen uhrien tukipalvelun rahoituksen jääminen tasolle, joka voi tarkoittaa palveluiden supistumista, ei ole johdonmukaista, kun asiaa tarkastellaan uhrien asemaa ja tukipalveluita koskevan EU:n säädöskehityksen näkökulmasta. Kun EU:ssa neuvotellaan samaan aikaan kahdesta direktiivistä, joiden tarkoitus on vahvistaa uhrien asemaa ja tukipalveluita (uusi direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta ja uhridirektiivin tarkistaminen), tuntuu lyhytnäköiseltä, että Suomessa ei taattaisi riittävää rahoitusta maan suurimmalle rikoksen uhrien tukipalvelulle, jolle tulee hyvin todennäköisesti uusia tehtäviä EU-tason säädösmuutosten kautta. RIKUn rahoitusta on syytä tarkastella pidemmällä tähtäimellä kuin vuosi kerrallaan.

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
Rikosuhripäivystys